

مه سەیدایی هشیار وهنداگر

بهره‌فکرنا [عبدالسلام علي ميرزا]

ماموستای تیکۆشه‌رو میرخاس ، هشیارو بیره‌هر مه‌لا .
حه‌سه‌نی کوردی [هشیار] د ۱۴ ئی مه‌ها ئیلونا ۱۹۸۵ ئان ده‌ل
کوردستانا سووریی (۷۸ سالیا خوه ده چاقین خوه گرت و ژ
ناف مه بارکر، چوول سه‌ر حه‌قیا خوه . م حه‌سه‌نی کوردی د
گۆرستانا [[دوگر]] ده‌هاته فه‌شارتن [دوگر ناقه‌را قامشلی و
تره‌سه‌پیی ده‌جه‌ه‌کی موقه‌ده‌سه . شوهره‌شگه‌ریی کۆ ژ وه‌لاتی
خوه ب دوور که‌تنه پری جارن ل ورتینه فه‌شارتن] .

ستیرکه‌که کوردو کوردانیی ژ نه‌سمانی کوردستانی
خورجی . ب مرنا سەیدایی مه‌ ئه‌م گه‌له‌کی خه‌مگین و دل ب
کولن . کوردستانی لاومکی خوه یی رۆناک‌بیرو قه‌له‌م شور
وه‌نداگر . ئه‌و په‌ک ژ ریبه‌رو پۆشاوایی خه‌باتا رزگارخوایی
که‌لی کورد بوو، بپه‌مخت و قین پۆلا بوو، ئه‌و دلانی کوردانی یی
ده‌له‌باته‌ک بوو . خوه توچاری ژ واری خه‌باتا کورد و کوردستانی
نه‌دا ئالی، تم ل ره‌فین پیش بوو . هشیار ژ بۆنا دۆزا
کوردستانی گه‌له‌ک ئیش و جه‌فا کشاندبوو، دیتبوو، ژیاپووو
له‌ورا ژ دزانی بوو، گه‌ر کورد ده‌ست نه‌ده‌ن هه‌ف، نه‌بن په‌ک
وجوود، زاناو خوه‌ندا نه‌بن، دی هه‌ر تیکبچن ، بته‌رپلن، بین
مه‌شکا ده‌ستین نه‌یاراو هه‌ر وه‌ها ژ ی ژارو بنده‌ست بمینن .

سه‌یدا بریارا خوه دابوو کوب شینویه‌کی خه‌باتی یی
نو، ئانکۆ ب نفیساندنن، سه‌ر پیهاتنن خوه، ژیان و دیروکا
کوردستانی ته‌قی به‌لگه‌و وینه ژ نقشین داهاتوره دیاری
به‌رده‌دا کۆ ئه‌و ژ قان فیرینا بده‌رخینن و نه‌که‌فن ناف قی

ئه‌گه‌ر ئه‌م بین و چه‌کی رووپه‌لین رۆژناما رۆژا نوو
۱۹۴۲ - ۱۹۴۶ و کۆفاریین ستیر ۱۹۴۳، هاوار ۱۹۳۲ -
۱۹۴۵ و رۆنهای ۱۹۴۲ - ۱۹۴۵ . بین کۆ بنه‌مالا به‌درخان
پاشایی جزیرا بۆتال بیرووتی و شامی ده‌ردنیخستن . دی نافی
که‌له‌ک نفیسکارو هۆزانفانین شه‌هسوار، هه‌لکه‌فتی و گران بها
تیده بینن ، مینا سه‌بری سه‌ره‌دی، عه‌بدوله‌ادی محه‌مه‌د،
براهیمی مه‌تینی، بشاری سه‌گمان، ئیحسان نووری پاشا،
ئه‌حمه‌د نامی، ئله‌و بیدوهی، صالح ره‌شید، سمانینی
سه‌رحه‌دی... هود ، ب ده‌ها گۆتارو هۆزان بین د وان دا
وه‌شاندین، ئه‌وه‌می به‌لگه‌نه‌و شاهدن ژ بۆشه‌هرمزایی و زانیان
وان یا موکم . ئه‌ف نفیسکارو هۆزانفان ئه‌و بوون بین د
ده‌ستپیکا ژیا نا ره‌وشنیریا کوردان ده‌ رۆله‌کی مه‌زن لستی
بوون . به‌لی هزار جار حه‌یف و مخابن ناف و ده‌نگی گه‌له‌ک ژ
وان یی مایی دبن تاری و تاریستانی، کیم جارا تین هزر و بیرین
که‌لی مه‌، ل سه‌ر ده‌قی نفیسه‌قان و زانه‌بین مه‌ . به‌ره‌مین وان
بین کۆ ژیا نا خوه هه‌موو ترخان کربوون ژ بۆ نفیساندنا وان ،
یی هاتیه ونداگرن و بزر بوون، به‌لی ئه‌م هیفیدارن دی ئه‌و رۆژ
بی، میرخاسین مه‌تی مه‌ دی رابن ب کۆمکرن و به‌لافکرنا
به‌ره‌مین وان ، دی وان دنه ناسین بۆ هه‌موو جهانی .

وماموستا مه‌لا حه‌سه‌نی هشیار ئیکه ژ قان به‌رکه‌تیا، یی
ناف و ده‌نگی وی کیم که‌سا ژ مه‌ به‌ستیه .

سه‌رگیزی و گه‌رمۆلا له‌و ئەم ئیرو تیده دژین .^(۱)

● ژيانا هشیار ●

[[هه‌تا کوردستانا مه‌ بنده‌ست به ، دل شاه‌ی و ره‌حه‌تیامه‌ دی
نینبه [[هینی دیکر کورۆژه‌کی فه‌گه‌ره‌ واری باف و کالین خوه
لی سه‌د جار مخابن ئەف داخوازاها ب سه‌یدا چوو گوژی .^(۲)

● خه‌باتین وی ●

مه‌لا سه‌سه‌نی کوردی دژیانا خوه‌دا ژ بو دۆزا
کوردستانی خه‌باته‌که‌ هیژا کر . ئەو وه‌ک هه‌موو روژا کبیرو
وه‌لاتپاریزین کورد ئین وی ده‌می ئەندامی ریخستنا [[
خوویبوون]] ئی و دناف گه‌لی وه‌لاتپاریزین کورده‌ ب ریخستنی
د خه‌بتیان . سه‌یدا ل سه‌ر زمان ، چاند ، دیروک و جوغرافیا
کوردستانی ژی خه‌باتین هیژا دکرن ، دکۆفارا هاوار ، روژاهی
، چیا ، روژاهی یا به‌غداو روژاناما روژانووه‌ ده‌ پر نفیس و
هه‌لبه‌ستین وی ده‌رکه‌ت . دکۆفارا هاواری^(۳) ده‌ [[کوردو
کوردستان]]

[[کوردستانا پاکور]] ، [[ئافایی ئەوینی]] و دروژاهی بی^(۴)
ده‌ ژ [[تشتین راست ، هه‌ژمار ۱۲ ، سال ۱۹۴۳ ، رووپه‌لی
۱۷]] ، [[بانگی کوردان ، ۱۳ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۱۰]] ، [[
جفاتا بی ده‌نگ ، ۱۴ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۱۶]] ، [[هالان ، ۱۵ ،
۱۶ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۳]] ، [[بین کودزانن ، ۱۶ ، ۱۹۴۳ ،
رووپ ۳]] ، [[جه‌ژنا کوردان ، ۱۶ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۱۳]] ،
[[عه‌شیرا زرکان ، ۱۷ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۱۹ - ۲۰]] ، [[
نمیژا مشکان ، ۲۰ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۱۸]] ، [[چه‌ند
تیدمرخسته‌ک ، ۲۵ ، ۱۹۴۴ ، رووپ ۱۷]] ، [[کوسی و روژی
، ۲۶ ، ۱۹۴۴ ، رووپ ۲۱]] . و دروژاناما روژا^(۵) نووده‌ [[
پیرۆژنامه ، ۱۰ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۲]] ، [[په‌رگالا روژا نوو ،
۱۰ ، ۱۹۴۳ ، رووپ ۲]] ، [[کوردستان - په‌کتیا کوردان
چی په‌وب چ پیک تی ، ۴۸ ، ۱۹۴۴ ، رووپ ۱]] . و دکۆفارا
روژاهی یا به‌غداوه‌ [[مه‌تم رابه‌ بنیره ، ۲ ، ۱۹۶۰ ، رووپ
۲۹]] ، ..... هود . ب ناڤی سه‌سه‌نی هشیار نفیساند .

سه‌یدا دسالین ۱۹۵۶ - ۱۹۵۷ ئان ده‌ کۆمه‌لا زانستی
و ئالیکاری یا کوردی^(۶) دگه‌ل چه‌ند هه‌قالین خوه‌ مینا ؛ د ۸
مه‌مه‌د نووری ده‌رسیمی ، ره‌وشه‌ن به‌درخان ، ئەحمه‌د
جه‌عفه‌ر شه‌نگاری ، مام هوسته‌ زاگروژ ، سه‌گمان ، مووپیزان
لی کوردستانا سووریی دامه‌زراند . وار گه‌هی فی کومه‌لی ل

سه‌یدا ساللا ۱۹۰۷ ئان ده‌ ل گوندی سه‌ری [دناشه‌را هینه‌و
لیچه - کوردستانا ترکی بی] ژ دایکا خوه‌ بوویه . سه‌ردی
گونده‌کی پر جوانه ، ب ئاف و باخچه‌یه . سه‌ره‌کانیا روژاری
دجلی ژ باکوژی وی ده‌رتی ژ بن چیا بی برقه‌لینی .

ده‌ما شوژه‌شا شیخ سه‌عیدی پیران ل ساللا ۱۹۲۵ ئان
ده‌ ده‌ست پیکر ئەو خوورت بوو . هشیاری کورد ب چه‌کداری
به‌شداری ته‌فگه‌را شیخ سه‌عید دبوو . د ساللا ۱۹۲۷ ئان ده‌
هینسیر [دیل] دکه‌فه‌ ده‌ستی ترکان . د [[مه‌حه‌مین ئستقلالی
]] ده‌ حکم ددنی و وی سرگونی باژاری نگه‌می *Nigdeye*
باژارمه‌کی ترکان دکن .

سه‌یدا دساللا ۱۹۲۸ ئان ده‌ ب ده‌رخستنا عه‌قویا
گشتی تی به‌ردان و فه‌دگه‌ری کوردستانی جه‌ده‌ خوه‌ دگه‌هینه
شوژه‌شا ناگری [ئارات] و دناف هینزین وه‌لاتپاریزده‌ هینسان
ب چه‌کداری هه‌مه‌به‌ری کۆلۆنیا لیستین ترک دتیکۆشه . په‌ی
تیکچووینا سه‌ری - هلدانا ناگری ده‌رباسی کوردستانا
سووریی ده‌ .

سه‌یدا زه‌وچی و باڤی [سی زده‌] زا رووان بوو ، پینچ
لاو و هه‌شت که‌چین وی هه‌بوون . لی هه‌موو گریفتاریین ژیان
نه‌دکاری بوون . زۆرا ئارمانجا سه‌یدا ئا نشتمانپه‌ره‌ری بیرانا
سه‌یدا خه‌باتا کوردو کوردستانی دسه‌ر هه‌ر تشتی ره‌ دگرت ،
شه‌ف و روژین خوه‌ ، ره‌حه‌تیا جانی خوه‌و مالباتا خوه‌ د دۆزا
کوردستانی ده‌ فه‌دا کری بوو . مالباتا وی بوو بوو دوچی ، هن
زاروین وی ل سه‌ر - خه‌تی [کوردستانا ترکی] و ئین مایی ل
بن - خه‌تی

[کوردستانا سووریی] دژیان . سه‌یدا چاره‌سه‌رکرنا
پیسیره‌نگی و گه‌له‌شه‌یین خوه‌د رزگاریا کوردستانی ده‌ ددیت .
له‌ورا ژی دگۆت

بیرووتی بوو . وئارمانجا کۆمه‌لی ئا بنگه هین ئەفه‌بوون :-

۱- رامانا کۆمه‌لی :-

۱- پیکانینا خوه‌ندمن و زانستی بی - زمانتی کورد په‌لاندو ناسکرنا وه‌لاتی کوردا ب - پیک ئانینا په‌رگالا وانا مادهری ئا سه‌رمه‌یه‌و مانه‌وی ، پیشقه‌برن و پارزتن .
ج- ژ بوئا داخوایین ژورین ب هه‌ر ئاوی خه‌بات و به‌لافکرنا نفیساران .

۲- ئەف کۆمه‌له جفاته‌کی نینسانی یه .

۳- د گریکا کۆمه‌لی ده تشته‌کی سییاسی و توجاری تونه . به‌ره‌مین فی کۆمه‌لی وه‌شاندا دو پرتووکین هیژاو خه‌باتین فولکلوری بوون . پرتووکا د . محمه‌د نووری ده‌رسیمی^(۷)
ب زمانتی ترکی ب نافی [[کوردستان تاریخنده ده‌رسیم]]
کوردستان و دیروکا ده‌رسیمی وه‌شاندا . پرتووکا دن ژی ب نافی [ب ریا قاچاخ چیان] بوو و ئەف پرتووک ل کوردستانا ترکیی ده‌هاتنه به‌لافکرن . دیسان ب نافی [[Jenosit]]
[[پرتووکا ب سنی زمانتی [ترکی- ئینگلیزی و فرانسوی] ل سه‌ر عه‌شیرا [جوانروو] [ل کوردستانا ئیرانی] هاتیه نفیساندن ، دفی پرتووکی ده هلوه‌شاندا جه و وارین فی عه‌شیری وقرکرنا شینین وی تیته‌کرن . ئەف پرتووک کامووران به درخان ل فرنسایین ده‌رخست بوو و به‌لافکرنا وی ل کوردستانتی فی کۆمه‌لی گرت بوو سه‌رخوه .

بن ، وئهمی روژین خوه‌ش نه‌بینن ، وه‌ر ل بن لنگی نه‌یاران بن گیک و مری . لی دیروک سه‌رخوه - بوون و سه‌رفرازینی دخوازن و ژبو پیکانینا فی ئەم خوه‌دی ده‌ست و لنگ ، چاق و کاقن .
کیماسیین مه‌ نه‌زانینا مه‌یه . [[

مه‌له حه‌سه‌نی کوردی ئا فا گه‌لی کورد ده و نه‌وروویایی هات بوو ناسکرن . شوهره‌شگه‌رو وه‌لاتیاریزین کوردو مه‌رقین پیشقه‌رووو ده‌موکرات ئین نه‌وروویایی وی باش دناسیان ئانتروپۆلۆگه‌کی هولاندایی م. مارتن فان برونه‌سه‌ن [[Martin]]
Van Buinessen ژب نافی [[Agha shaikh, and state]]
پرتووکا د ده‌ربارا ته‌فگریدا نا جفاکی و سییاسی ئا کوردستانتی فه‌دکۆلینه‌و دوی پرتووکا خوه‌ده سالیخی وئاگاهداریا شوهره‌شا شنیخ سه‌عید ژ سه‌یدا دگره .

مه‌له حه‌سه‌نی کوردی ل سه‌ر جفاک - ئابوری گه‌لی کورد پر پرتووک نفیساندیه ، [[۱۸]] پرتووکین وی هه‌تانی نها ژ به‌ر بی ئمکانین ئابوری نه‌هاتنه چاپکرن و وه‌شاندا . ئەم هیقیدارن کو روژه‌کی به‌ری پرتووکین وی ده‌رکه‌فن و ژبو نفشین پیشه‌نده بین چافکانی و ریچه ژبو گه‌لی مه ، و ژبو تیکه‌شتن ، فه‌کۆلین و داهووراندا جفاک - ئابوری گه‌لی کورد به‌ر پیش بکه^(۸) .

سه‌یدایی هه‌شیار وی هه‌ر تم د دلی گه‌لی کورد ده بژی و گه‌لی کوردی وی ژ بیر نه‌که .

و ئەفه‌ژی دوو نموونه ژ ئەفراندن مه‌لا حه‌سه‌نی هه‌شیارن ، زانین و شه‌هه‌زایی یا وی تیده‌تیت دیارکرن :-

● چهند تیده‌رخسته‌ک^(۹) ●

گولا خوه‌نده‌شانان ، برایی خویین ، میرزا ئوسمان سه‌بری^(۱۰) ، ئەزه‌به‌نی ، فا چهند تیده‌رخسته‌کان ژ بوئا گه‌شبوونا دلی ته ، ب دیاری ژ که‌کی خوه‌نی دلون ره ، پیش - کیش دکم . هه‌که زه‌مان ده‌ستورا به‌رسقی نه‌ده‌ژی ، داخوایه‌به‌رسقا من ده‌یلینا دلی مه‌دیه . هه‌که دقایینی چاپی ژی نه‌به ، بلا داتاسا سه‌ری وچاپا هه‌شی مه‌دیه .

مه‌له حه‌سه‌نی کوردی ، م . نووری ده‌رسیمی ، ره‌وشه‌ن به‌درخان و هنین دن ب هه‌قه‌ه ب نافی [[وژدان]] روژنامه‌کی ده‌ردخن ، دووره نافی روژنامی دکن [[ئەلحوریه]] ، ئەف روژنامه ب ئالیکاریا ریخستنا [[EOKA]] ل بیرووتی ده‌هاته وه‌شاندا [EOKA] ریخستنه‌که قبری بوو ژبو ئازادیا قبری ل دژی ئنگلیزان تیکۆشین ددان . دفی کۆقاری ده‌قاناتی کورد و د. عسمه‌ت شه‌ریف وانلی ژی نفیس د نفیساندن . سه‌یدا سالی جاره‌کی کۆقارا [[ئاگاهی]] ژی ده‌ردخست وه‌هتا سالا ۱۹۸۵ ل سه‌ره‌هف ۱۹ هه‌ژمار ده‌رکه‌تن .

مه‌له حه‌سه‌نی کوردی د ئا فا گه‌لی خوه‌ده پر گه‌ریا بوو ده‌ردی نه‌زانینی و نه‌خوه‌ندنی باش زان بوو . د نفیسه‌کی خوه‌ده هه‌شیاری کورد وه‌ها دبیزه : [[گه‌ر ئەم نه‌خوینن دی عه‌ورین ره‌ش و تاری ، مژو دوومان هه‌ر ل سه‌ر ئەسمانی کوردستانتی

د واری گه لپه رستی

ریا دوورو پر دریژ

ب هزاران زیفاری

به له نگازی و ژاری

دهستپنکا وی چی یه؟
پوستی کووزی رهش و مار

ئه و شکه فتا هرچی سور

ناتوری رهزو بهستان

ناسینگه هی دارستان

نیچیرفانین ب تازی

هاویر دورین وی تژی

کارنچگه رین ل کوویه؟
ئه زو توئه م بوون میقان

ل مالا پیری جیهان

وارگه هی مارو تهیران

ته گو ، کالو دژواره

دلخوازو چاک هه فاله

شارگه ها ته ل کوویه؟

که ری په زنی ناف داران

قه ساب گرتن سهد بهران

جها نینه بهرف پره

به هارا وان باکوره .

شقان دبی وی خیره

بهار تمی ل ژیره

ئه زو شقان وه کئی یه؟

گافا کول تین ئه یوانان

پشتی تاف و بارانان

دشینن پی به گ و میر

هه رتی دهستین خامه گیر

دلخوازه ته ل کوویه .

پرسامه و ته چی یه

هه زارومی دهیه . ژئی ره ته کمانا ژورین نه حیا مه دراگئی یه .

ئه و بر [۲۵] گوندن و پانزده گومین بانه کی یانی جهی
په زوجوت . ل قر کارا خوی هه یه ، ژئی ره دبیزن [کارا - سپی
[. ل نیفرویئی داشکه سانی ، ب سه عه ته کی پیترولا گازی هه یه

ته کمانا ژیرین : ناحیا وی سوپله مهزه . ئه ف ژئی
گریدایی خنوسی یه ، ۳۰ گوندو ۱۵ گومن .

زرکانی گوگس : ناحیا وی گوگسی یه ، ل باکورئی
روژه لاتئی خنوسی . مه زن و سهرداری وان مالا [ ] قولاحسی
[ ] یه . که ره می قولاحسی د شه ری سه رخوه بوونی ده گافا چو
ئیرانی عه جه مان ئه وو ۲۹ په یایین دن کوشتن .

په رگال و عادمه و هاتنین وان :

هاتن په زو زادو هه سپن . په زی سه ره هدی ئی ب ناف و دهنکه
داوا می و بهاران ژبو کو هلنه قه تن قاییش دکن . که رین
فروتنی د بهرا - رهش ده دهریاسی سته نبولی دکن . روونی
هه زارومی ته قایا کوردستان و ئانادولیی تیر دکه ، به ری دهات
شامی ژئی .

هه سب : ل سه ره هدی ئاخلی هه سپان وه ک په زنی کوفی
تمی ل میرگان دچین و دزین . هه یا کو تاجر ژ دیار یه کرئی وهن
دهرین دن تین کرینی .

هیژ نوو دهرن سه رو دور ل وان دگرن و ل ناف گوندان
دقه لبین . هن ب هن دگرن . تینن فروتنی دگه ل جانوویان .
زادو گه نم :

ئولجهک هه یا [۲۰ - ۲۵] دافیزه . سالا کو پایزخیزو
بکه قه پی ره ناکهینن کوتا بکن ، گوشین گه نم دخن خانیان .
نانی وان گه له کی تامداره .

په رگالا وان :

عه شیرتی یه راژیری سهرداری خونه ، تمی
هه وهسکاری شهرو پیچوونی نه توجاران ژرومیان ره بندهستی
نه کشاندن و خوه ئازا دیتنه . ژبه ر کو رومیان نکاری بوو وان
بن سی بکن ، ب سه د دک و بهرگه ر بوو بوون حمیدی . لی

● عه شیرا زرکان [۱] ●

زرکان ل کوردستانا باکور دبه پینچ که ری .
زرکانی وه لاتئی سه ره هدی ، ل باکورئی که لا خنوسی و دنافه را

نرانی بوون چیه، دمالا خوده ماشی کاپیتان دخورن . هنین دن عه مری خوه ب فراری دبهارتن . پرانی یا سترانین وان شهری رومیانه .

عادهتین وان :

میر شال و شه پک ، کهژی و کولوس و پشتین عهجه می نه . ژن ب شاهرو کوفی ، فستان و خهفتان ، زیرو که مبهرن .

سترانین کوردی پری وان ژسه ره هدی نه . بی خوه ره قس و دیلانی دزانن . کهچ و خورت ددهستین ههف ده دله یزن . کهچ و خورتین سه ره هدی بهژن دریزو چاف ره شن . ل وی وهلاتی قیزو خورت د ۱۲ سالان ده بالق دین .

زرکانی دیار به کری ئان نه نتاخنی :

روهلان و روئاقا پاسووری هیا هینی ، نیقرو دهشتا دیار به کری یه . دریزاهی ژپاسووری هیا هینی [۶۰] کیلومیترن . تی ده هیه سه دگونه . چاردوری وی عه شیرین ژیرن :

روهلان : بادیکان ، خیان ، سلیمان .

روئاقا : تیرکان و عه شیرا میربی [زازانه] .

باکور : عه شیرین زاز . ژروهلان هیا بگینه روئاقا

، ب زیزی فه : کافار ، مهستان ، بوتیان ، تاوس ، سه یوان .

نیقرو : زرکانی - هه زروو دهشتا دیار به کری .

دنهردی قی عه شیری ، د نیقرو باکورده دو چیاپین دریزو بی داوی هه نه . ناقبه را ههردو چیان ناف - دهشته که ب جوت و جه باره و ههوا وی گهله کی خوه شه .

هاتنین وان جه . گهنم ، کونجی ، په مبوو ، نوک ، نيسک ، گارسین گوره و زهرو سته نیولی ، کارتول ، فاسوولی ، ریز ، هه قرمیش . په زی وان ب پرانی بزتن .

عه شیر دتفه نگی ده پر خاسوگ یانی ماهرن . هه ما هه خورت نیچیرقان و بلوورقانه . مهروقی رهشکال چهل سالی نابه کو چند سال مه حکوومی ئان زیندان نه دیت به . ژسواری و ئامانجان زهحف هه ز دکن . وهرگتنا وان ژی وهک ئین دنه . ب نه نی میر شهروالی دیار به کری ل خوه دکن .

چیاپین شر گهلهک ب دار شکهفت و نه وال و بانی و تهف کانی یه .

هه ر تهور فره که و هه یوانین کوفی ل فر هه نه . نه مازه په ز کوفی ، بهراز هه ماوهک پزن .

چیاپین فر ژ هه فکه تی و تیقلن . د ته قاییا و دلینت ده فه دایی ل فر کوم دین . له وره جهی شه ره و هه ر خوارن لی پهیدا ده . درقستانی ده دگهل به رفا پر مهروق دکاره لی بده بره . هنگی لات و زنارو شکهفت زهحفن . ئه م ب خوه سی سالان تیده ده رکه تی مانه .

دناف قی عه شیری ده دو بازار هه نه : لیچی و هینی . ئهف هه ر دوویان ژ زرکان عه شیر ناهه سبین . ناقی وان ب بازاری وان فه نه . ناقی که فناره وهلاتی نه نتاخنی دگوتنی . ژبه ر کو نها نه نتاخ بوویه گوندو لیچی بوویه فه زا وهلاتی لیچی دبیزن .

مه زنه کی خوه سه ر تیده نینه : ریسپی دبیزن . بهری سه عدلا به گنی لیچی مه زنی فان زرکان بوپشتی هاتنا عه بدره حمان پاشایی رومی ، میر ژی بوو راژیری روم .

گوندی من ب خوه دناقبه را لیچی و هینی ده گونده کی ب ئاف و باخچه یه . سه ره کانیا دجلی ژ باکوری مه ده رتی : ژین چیاپی برقه لینی . کارا خوی ژی دبه رده یه . زرکانین هه زرو :

زرکانین هه زرو ل نیقرویی روهلان زرکانی نه نتاخنی نه و هه ردو ب هه ف فه نه . ب ته نی چیاپی دیرتوپان دناف وان ده یه . روهلان سلیمان . د ناقبه زا وان ده چه می سه لا - تی هیه . پشتا فان چیان و نیقرو دهشتا دیار به کری یه . وهلاته کی فره هه و جهی زادو بخوه دی کرنا په زو ده ویره . چیاپین وی تهف دهره زو فه کی نه . دهشتا وان تهف ده مه دره بین پرنجی نه . ده قین چه مان مه خه لین گامیشانن . په زی وان هه می مهین گه ورو چاف ره شن .

پینجی گوند هه نه . ب جاره کی عه شیرین . راژیری مالا ره جب به گنی نه ، ماله که زهحف مه زن و کیرهاتی یه . هه زرو ب خوه ناحیه یه . ژهه زرویی به رب نیقرو دهشتا دیار به کری یه .

په رگالا دهشتی :

دهشتی ده عه شیره که خوه نان نینه . ته قاییا گوندان بین خه لکی دیار به کری نه . ب پرانی گوندین مالا جه میل پاشانه . ئین دن هه ر چند گوند بین هنانن .

جوغرافيا قى وەلاتى :

ھەر وەكى مەگۆت باكور چياو نيقرو چياپە ئەف ھەردو چيا روھەلات و روئاقاھە بى بەلكەت دريژن . ژ بەر قى يەكى ناقەكى خوەسەر لى نەھاتىە کرن .

چيايى باكور تشتى كو من دى ژ چيايى تالوركى . گەلى يى گوزان و قەزما مووشى بەر ب روئاقى تى چيايى كافارى و بەرقەلین ، كانيا دجلى دەرباسى چيايى نىرى و ئەرغەنى و مادەن و كىزينا بنى خاربيتى و كەمرخان بەر ب پرا ھىزول و فەرات و مەلەتتى . قەنج نايەتە بىرا من ، لى باوەر بكن چيايى ھەكىمانى ژى پى قەيە .

چيايى نيقرو : روھەلات ژپرا باتمانى ، يانى پىنج سەھەت روھەلاتى فەرقىنى دەرتى و ب روئاقا قەدورو دريژ دەبە ، ژپرا باتمانى تى چيايى پشتا فارقىنى . ژىرە دبىژن چيايى ناركى ئان مقورى و دەرى - كور نەقەبەكە گەلەك ئاسى يە ئەف چياتى تخووبىن زرك و سلىشان و تى چيايى دىرتوپانى ، باكورى ھەزرۆيى و ژى تى دەداش و ئەيندارى . چيايى محمەمەديان دكەفە چەمى ئەنبارى و چيايى تىركان و چيايى باسرافى ، نيقروى پىرانى و چيايى ئەگل و ئەرغەنى و پرا قەلەندەران . دىسا تەقى چيايى مەگۆتە باكور دەبە ، يانى چيايى مانى .

ئەردى وى نائف دەشتەكە . گوندىن ئاقتى گەلەكن . گوندىن ب ئاش و مەدەب سارم . گرى دادمى ، سسى ، دابلو ، خوئىلین ، جومەلاش ، ھىنى ، لىچى ، سەردى . ژ تەقان چاقىين ھىنى و سەردى مەزىن . ژ قاوين و فىكىين قان ھەردو قەسەبان ل كوردستانا ژور ب نائف و دەنگن . چەمى ئەنبەرى ، سەرچاقيا وى ژ ھىنى و سەردى يە ئەف چەم چيايى مېرو دقەتىنە و دكەفە دەشتا ديار بەكرى . بىقەدەر مەدەبىن برنجى ل بەر قى ئاقتى ھەنە .

مەسەلا گاوەستیان :

ب قى ھىجەتى من ژى خوەست چەند پىسان ل سەر مەسەلا گاوەستیان ببىژم .

مەسەلا گاوەستیان دكوردستانى دە پىرسەكە درسته . لى بەلى نەب تەنى ب قى ئاوايى بوونە كەرى . ھن گاوەستيايى

كوچى نە . لى ھىن دن راژىريا روميان قەبوول نەكرىەول بەر وان رابوونە . ب سەتەما لەشكەرەكى پىر ژ ھەف دە كەتەنە : بوونە فەرمانلوو . ئان د دريژاھيا زەمانان دە زىدە بوونە و ژ ھەف جەي بوونە . ھەر كورد ل با خوە ئان د عەشيران د مالباتا خوەدە كو ژمالەكە كەقنارە خەلكى وى مالى ب رىقا بوونە بوونە دە ە مال . زركانى ژيرو ژور درەخ ھەف دە دژين . ئەف زىداھيىن ھەفن . ئىن دوور گاوەستى نە .

ژىدمرو فەروز :-

۱- ھىقى ، كوقارا چاندى - گشتى ، ھەژمارا ۵ ، گولان ، ۱۹۸۶ . رووپەل ۱۶ . ژ وەشانىن ئەنستىتويا كوردى ل پاريسى .

۲- ھەر ئەو ژىدمر . رووپەل ۱۶ - ۱۷ .

۳- مخابن مەنكارى بوو ھەموو ھەژمارىن كوقارا ھاوارى ب دەست خوە بىخن .

۴- كوقارا روناهى [۱۹۴۲ - ۱۹۴۵] ، [بەرھەفوك] ، چاپخانا ژينا نوو ، سوئد ، ئوپسالا ۱۹۸۵ .

يا ھەژى گۆتتى يە كو ھەموو ھەژمارىن كوقارا [روناهى] [بىن دقنى بەرھەفوكى دە ھاتنە بەلاكرن . بىزە كوقارا كاروان ، ھەژمار ۵۷ ، تەمووزى ۱۹۸۷ . رووپەل ۷۵ - ۸۰ .

۵- روژناما روژا نوو [۱۹۴۳ - ۱۹۴۶] ، [بەرھەفوك] وەشانىن ژينا نوو ، چاپا يەكەم ، سوئد ، ئوپسالا ۱۹۸۶ .

يا ژ ھەژى گۆتتى يە كو ئەم جارەكا دن بىژن كو ھەموو ھەژمارىن قى روژنامى بىن دقنى بەرھەفوكى دە ھاتنە وەشانىن .

۶- رى ئولا [منھاج] كۆمەلا زانستى و ئالىكارى يا كورد ، ۱۹۵۶-۱۹۵۷ ، چاپخانا ؟ . رووپەل ۴ - ۵ .

D.M Nuri Dersim , Kurdistan Tarihinde Dersim , Halap 342S. -V

ژبوو چىتر زانينا ژيان و خەباتا د . محمەد نورى دەرسىمى . بىزە كوقارا كاروان ، ھەژمار ۲۷ ، تشرىنى يەكەم - ۱۹۸۵ . رووپەل ۱۲۰ - ۱۲۲ .

۸- كوقارا ھىقى ، ژىدەرى ب نائف كرى ، رووپ ۱۷ - ۱۸ .

۹- كوقارا روناهى [شام] ، ھەژمار ۲۵ ، سال ۱۹۴۴ ، رووپ ۱۷ .

۱۰- ئوسمان سەبرى ھۆزانتان و نقيسكارى ب نائف و دەنگى كورد ل سال ۱۹۰۵ ل كوردستانا تركىي دە ژدايك بوويە بىزە برؤفيسور قاناتى كوردو ، تاريخا ئەدەبىيەتە كوردى - ۱- چاپخانا روژا نوو ، سوئد ، ستوكھولم ۱۹۸۲ . رووپەل ۱۶۶ - ۱۷۶ .

۱۱- كوقارا روناهى [شام] ، ھەژمار ۱۷ سال ۱۹۴۳ ، رووپەل ۱۹ - ۲۰ .